

Brudstykker af foredraget på Det kongelige Teater 05.02.2014 Opslag fra Peter Bastians Facebookside

21. Februar

Den 5. Februar var jeg med til at stifte SACRE - Et netværk for Kunst, kultur og samfundsskabelse

Tema: "Kan der skabes modvægt til styringssamfundets økonomiske nyttetænkning, som ensretter kunstens og kulturens vilkår?"

Det fandt sted på Det kongelige Teaters Gamle Scene. Kulturminister Marianne Jelved åbnede dagen med et inspireret bud på kunstens og kulturens fremtidige rolle i samfundet, og min opgave var derefter, at forsøge at sige noget fornuftigt om, hvorfor det er så svært at sige noget fornuftigt om kunst og kultur.

Det er en vigtig diskussion, som jeg gerne vil åbne her på siden. Det dominerende kriterium for valg af arrangementer i landets kulturinstitutioner er den økonomiske bundlinje. Den afspejler jo, hvad det er, vi vil ha'

Men ved vi, hvad det er vi vil ha'? Jeg vil meget hellere ha' noget, som jeg ikke vidste at jeg ville ha

Jeg lagde ud med et forfærdelig kynisk citat fra en kommunal kulturdirektør til en person i kommunen, som varetog et spillested: "Direktøren: "Du brænder for meget for dit job!" Hun svarer: "Og hvor ville jeg ønske, at du brændte lidt mere for dit job!" - hvor til han svarede: "Dit job er, at finde ud af, hvor lidt kultur vi kan nøjes med, uden at vi mister vores tilskud!"

Hvilket forræderi!

Så hvad vil vi med vores kulturliv. Søger vi det vi plejer, eller er vi mere interesserede i det, som vi ikke kender i forvejen.

Og hvad er det kunsten kan, som ovennævnte direktør ikke ved, hvad er. Hjælp ham!!

23. februar

Olga skriver: "Det er revisoren og kunstneren der skal finde ud af noget sammen. Er der overhovedet en fælles overlægger, der kan forene de to? Eller hvad er egentlig spørgsmålet?"

PB: Revisoren og kunstneren SKAL forenes - Problemet opstår når kun revisoren tages alvorligt.

I en årrække, var jeg gennemgående censor ved musikkonservatoriernes optagelsesprøver - i alle fag. Ved en optagelsesprøve var vi to gennemgående sensorer, rektor, et par lærere i pågældende instrument, studenterrepræsentanter mm. Vi skulle vurdere en kunstnerisk præstation. Vi tog hensyn til det tekniske niveau, musikalitet, hvor godt var øret, evnen til at tage imod instruktion og mere diffuse begreber som kunstnerisk koncentration, hvor dybt, nuanceret, personligt engageret blev værket forløst osv. osv. Det hele mundede ud i et tal på trettenskalaen! Og det overraskende var, at det lod sig gøre, det fungerede - vi blev næsten altid enige. Som faglærere, musikere, som selv er gået hele vejen, har vi udviklet en følsomhed og en detaljeret opmærksomhed, som afspejler sig i et rigt og nuanceret sprog. Vi kan tale nogenlunde klart også om de tilsyneladende meget diffuse begreber, og det er hovedpointen. Vi har bevidstgjort os sprogligt, og voteringerne var livfulde og spændende at tage del i, fordi de foregik med en sproglig kreativitet som var - kunst!

Men når det kommer til en kulturinstitutioners evaluering af en begivenhed, er der ikke andre

parametre end bundlinjen, og antallet af spaltmillimeter i mediernes som tages alvorligt. Det er nemt at tale om, for det er objektive kriterier. Diskussionen om det kunstneriske indhold derimod finder aldrig sted, selvom det er en langt vigtigere diskussion. Men også en langt vanskeligere diskussion, som yderligere er indkapslet i et dogme af politisk korrekthed, fordi tidens konsensus er, at alt er lige gyldigt, og du må ikke tale om god og dårlig smag. Men der ER vertikale forskelle i mødet med kunsten.

Forrige uge til en koncert i Vestjylland med Rasmus Lyberth. Han er grønlander, taler et noget gebrokkent dansk, han synger på grønlandsk, hjælper os ikke med en oversættelse, og jeg var bekymret. Men han har verdens største hjerte, og sang salen sammen på det smukkeste. Man mærkede kærligheden brede sin varme mellem mennesker. Økonomisk løb det ikke rundt, der var langt fra udsolgt. I modsætning til en anden koncert, som fylder hallerne med et publikum, som gradvist forvandlede til en skrålende hob af ufølsomhed.

Vi bliver nødt til at udvide vores vurderingsgrundlag. Og det er alvor det her. Den kommunale kulturdirektør, som jeg citerede for at sige: "Dit job er, at finde ud af, hvor lidt kultur vi kan nøjes med, uden at vi mister vores tilskud!" er ikke en undtagelse. Landet bugner af bestyrelser befolket af mennesker, som interesserer sig mere for Excel ark end for kunst. Det er ikke noget galt med Excel arks tænkning, men kun Excel arks tænkning er en vederstyggelighed.

25. februar

Olga stiller spørgsmålet: "På hvilken måde skal kunst forholde sig til sin omverden?"

PB: Umiddelbart er det et indlysende og vigtigt spørgsmål, men jo mere jeg tænker over det, jo mere forvirret bliver jeg.

Vi bliver nødt til at tage livtag med et andet spørgsmål først: "Hvad hulen ER kunst!"

Jeg har mange bud på det, og et af dem er - at kunst er emergens - og dermed har jeg forklaret noget ukendt med noget ukendt. SÅ: Hvad er emergens.

Emergens er, når der opstår en helhed af nogle dele, hvor helheden har egenskaber, som ikke findes i delene.

Vi plejer at sige, at helheden er mere end summen af delene. Det er normalt ikke tilfældet: en hvilken som helt politisk debat f.eks er næsten uden undtagelse dummere en selv den dumme deltager: uforsonlighed, åben krig, følelsesmæssig skingerhed, territorial afpisning, nærtagenhed osv.

Gudskelov kender vi også det modsatte, hvor vi bliver klogere i fællesskabet end vi er, f.eks i en åndfuld diskussion, hvor vi oplever, at der kommer idéer og forståelse ud af fællesskabet, som er langt dybere, end det, jeg selv kan koge sammen

Eller i kunsten: Én tone er fuldstændig meningsløs, men Carl Nielsen sætter 62 toner sammen og ud af det, kommer den vidunderlige melodi til "Den milde dag er lys og lang" - den rammer mig i min dybeste menneskelighed, men ikke en af tonerne for sig siger mig en dyt. Eller 500 ligegyldige klatter på et lærred og vi har et pragtværk af Matisse.

Kunstens projekt er skabelsesprocessens projekt, som er livets projekt her på planeten. Nemlig emergens. Vi mennesker er emergente fænomener. Jeg består f.eks. af en uhyrlig masse dele, men ikke én af delene er i stand til at føre en fornuftig samtale.

Når vi bringer delene sammen i en emergent helhed, går vi livets ærende, hvad enten vi maler selv eller opfatter billedet dybt. Begge dele er ægte skabende, og de mennesker jeg kende, som holder sig

friske, livfulde og engagerede, er alle sammen involverede i skabende aktiviteter - med ord, toner og farver - eller mennesker.

Kunstens projekt er at vise os enhed i mangfoldigheden, og der er ikke noget vi har mere gavn og glæde af at opleve - igen og igen og igen.

Fortsættelse følger

Kærlig hilsen Peter

05. Marts

Kunst er ikke noget objekt, anden del

PB: Her er et lille uddrag af min bog Mesterlære, som handler om den subtile, åndelige dimension i kunsten. Mit ældste barnebarn Ulrikke var på det tidspunkt 9 år:

"Kunsten og det absolutte 1:

Vi har tidligere talt om den subtile åndelige dimension i musikken, hvor vi oplever en bevægelse i musikken, mod mere eller mindre. Men stiller vi spørgsmålet "hvad er det, der bevæger sig hvor?" bliver vi svar skyldige. Den subtile bevægelse er så tæt på at være IKKE NOGET, som NOGET overhovedet kan være, og derfor er vi frygtelig tæt på os selv. Det er ikke til at beskrive. Vi hører et stykke musik, og det siger os intet som helst. Og så hører vi en anden musiker spille det samme, og så er det der, det helt umiskendelige "der er den!" Og det er så hemmeligt. Jeg kan ikke sige, hvad det er. Det kan godt være, at hun synger falsk, men det er der alligevel. Hvad er det for noget? Der genkender jeg nærværet i Edens Have. (Enlightenment)

Nikola Jankov og hans musikere er ikke englebørn. De aftener, hvor vi ikke er på job, drukner tit i intriger og bragende følelsesudladninger. Men så henter Emil Banjolv sin harmonika. Han er lavest i hakkeordenen og en vidunderlig blid musiker. Han har mistet stemmen, så han hvisker sine sørgmodige ballader og sange fra Rodop bjergene. Og som med et trylleslag sidder alle musikere i den blideste årvågne indadvendthed, hvilende sammen i et nærvær, som er helt tæt på os selv.

Mit ældste barnebarn, Ulrikke, er otte år og går til kunst hver onsdag aften på Statens Museum, hvor de har et børnehold. Hun er en god oplever, og vi var på Hirschsprungs Samling for nogen tid siden. Det er ikke sådan, at vi går ved siden af hinanden, eller at jeg akkompagnerer hende hele tiden. Jeg ser på mine billeder og hun kigger på sine, og så udveksler vi: "Nej! Det skal Ulrikke se" og "Morfar, kom lige her!". På et tidspunkt var hun helt forsvundet, og jeg gik fire sale tilbage. Der stod hun, fortabt med en helt betagende blidhed i ansigtet. Hun stod foran en montre med nogle små bronzeskulpturer af duer. "Hvad ser du?" spurgte jeg sagte. Hun pegede på fuglene og hviskede: "Det". Jeg bøjede mig ned og så sammen med hende. Den lille skulpturgruppe stod, som den skulle, og Ulrikke? Der kom en buldrende dybde fra det lille væsen, et smittende nærvær som bragte os fuldstændig sammen."

Næste gang: Hvad mener vi, når vi siger: "Jeg er ÉN"

Kærlig hilsen

Peter

07. marts

"Kunsten og det absolutte 1:

Fra Mesterlære 2011 Gyldendal

Den menneskelige bevidsthed er en dobbelt bevidsthed. Vi bærer det latinske navn homo sapiens-sapiens dvs. det dobbelte vidende menneske. Vi kan reflektere over os selv og se på os selv udefra så at sige, og derfor taler vi om refleksiv bevidsthed.

Grundlæggende for refleksive bevidsthed er evnen til at skelne mellem subjekt og objekt, det vil sige mig i modsætning til ikke mig, og det gør vi hele tiden. Når jeg kører bil, og bilen snurrer som den skal, går grænsen mellem mig og ikke mig udenom bilen. "Her kommer jeg" betyder, "her kommer vi, bilen og mig!", bilen og jeg er ét

Men når bilen punkterer, og jeg står mismodigt og sparker til dækket, så går skillelinien oplagt mellem mig og bilen. Nu er jeg overhovedet ikke bilen!

På samme måde: når jeg er overladt til mig selv, tænker jeg normalt ikke over min krop, og så går skillelinjen mellem mig og dét, uden om mig og kroppen. "Jeg er min krop". Men hvis jeg brækker benet går skillelinjen øjeblikkelig mellem mig og mit ømme ben, og så indser jeg, at jeg ikke er kroppen. Tilsvarende med følelserne. Jeg er identificeret med dem, indtil jeg bliver spurgt, "hvordan har du det?" Så mærker jeg efter og kan forklare om følelserne, stort set på samme måde, som jeg forklarer om min mobiltelefon. Så går skillelinien imellem mig og følelserne, og jeg opdager, at jeg heller ikke er følelserne! Hvilken befrielse!

Det samme gælder tankerne. Prøv at lade være med at tænke på en giraf! Umuligt! Øjeblikkelig laver sindet en giraf, som hopper rundt i bevidstheden, enten som billede eller som tanke, og jeg kan se dem, med andre ord: jeg er heller ikke mine tanker. Igen, hvilken befrielse!

Alt hvad vi kan tage frem og se på og forholde os til, er objekter i bevidstheden og altså ikke bevidstheden selv. Tid og rum er langt mere fundamentale størrelser end appelsiner, tanker og følelser, men jeg kan forholde mig til det. Jeg oplever at "tiden går" Tilsvarende med rum! Det er alt sammen bevidsthedsindhold, sekundært til bevidstheden, noget jeg kan se udefra.

Lad os stoppe op et øjeblik og smage på sætningen: jeg kan se bevidsthedsindholdet udefra! Hvem er det, der kigger? Ja det der kigger, er åbenbart ikke bevidsthedsindhold. I sætningen "jeg kan se bevidsthedsindholdet udefra" refererer ordet jeg ikke til noget objekt. Er der et objekt, er der altid to, nemlig mig og det, men jeg er ikke noget objekt, så jeg er "ikke to".

Jeg er én!

Du er én!

Forstår du hvad jeg siger?

Nej du gør ej!

Det kan ikke lade sig gøre at forstå det. Sindet kan overhovedet ikke have med én at gøre. Én er umuligt at forholde sig til. Vi kan kun forholde os til mindst to, mig og det. "Jeg er ikke to", siger mystikeren, og så står vi og virrer med hovedet og fatter ikke en lyd, for det sind, som vi fatter med, kan ikke rumme én.

Bevidstheden selv kan jeg ikke have en oplevelse af, for det ville betyde, at jeg, som er én, har en oplevelse af det, som er én. Der er to i den sætning, så der er noget her, der ikke fungerer!

Bevidstheden kan vi kun være! Men det kan vi så. Vi kan faktisk ikke være andet.